

Nr 628

Av herr Nordgren och fröken Wetterström, *angående förvärvsavdragets utformning.*

Enligt 46 § 2 mom. kommunalskattelagen äger gift kvinna som haft inkomst av rörelse eller av eget arbete åtnjuta ett avdrag av 300 kronor. Har hon barn under 16 år, åtnjuter hon därutöver avdrag med 20 % av inkomsten, dock tillsammans med det s. k. bottenavdraget å 300 kronor sammanlagt högst 2 000. I det fall hustrun biträder mannen i dennes förvärvsverksamhet, är mannen berättigad till ett avdrag å 300 kronor. Ensam barnförsörjare åtnjuter numera samma s. k. förvärvsavdrag som gift kvinna med hemmavarande barn under 16 år. Detta gäller även ensam man med hemmavarande sådant barn.

Förvärvsavdraget infördes ursprungligen i syfte att mildra sambeskattningens verkan. Avdraget var då obetydligt till beloppet och helt oberoende av förekomsten av minderåriga barn. Det var först efter det förslag härom framförts av sambeskattningssakkunniga — såsom ett provisorium år 1947 och därefter 1949 såsom definitivt förslag — som förekomsten av barn fick betydelse med avseende å förvärvsavdragets storlek. Sin nuvarande utformning fick detta avdrag för gifta kvinnors del genom beslut av 1960 års riksdag och för ensamma barnförsörjare genom beslut av 1962 års höstriksdag.

Det får numera anses allmänt erkänt att förvärvsavdraget är avsett att vara ett omkostnadsavdrag. En moder som har förvärvsarbete utanför hemmet liksom ensam manlig barnförsörjare är nödsakad att vidtaga vissa kostnadskrävande åtgärder för barnens tillsyn och vård för att över huvud taget ha möjlighet att förvärva inkomst. Avdraget utgör alltså ett led i ett skattesystem byggt på skatteförmågeprincipen. Det har tillkommit för att åstadkomma rättvisa i beskattningen.

I den proposition som föregick 1960 års riksdagsbeslut betonades just att förvärvsavdraget är ett rent omkostnadsavdrag. Samma uppfattning kom till synes i det av 1957 års sambeskattningsrevision år 1959 avgivna betänkandet rörande familjebeskattningen.

Med dessa utgångspunkter vore det principiellt riktigaste att den förvärvsarbetande modern finge avdrag för sina verkliga inkomster för barnens tillsyn och vård. Otvivelaktigt skulle detta emellertid vara förenat med ett betydande besvär för såväl taxeringsmyndigheterna som de skattskyldiga. Ofta skulle det dessutom vara mycket svårt att få fram de riktiga beloppen för ifrågavarande omkostnader. Beträffande det övervägande antalet fall

torde det därför vara nödvändigt att tillämpa en schablonmetod. Så är också såsom nyss sagts förhållandet enligt kommunalskattelagens bestämmelser.

Eftersom förvärvsavdraget är ett omkostnadsavdrag bör det i och för sig vara »neutralt» vid den bedömning den förvärvsarbetande modern gör när hon skall ta ställning till frågan om att eventuellt skaffa sig arbete utom hemmet. Det får med andra ord varken vara för litet eller för stort. Är schablonavdraget för generöst tilltaget, får avdraget lätt den verkan att den gifta modern därav påverkas att söka arbete utom hemmet. Den extra favör hon erhåller genom det för höga avdraget är att jämställa med en premie. Detta kan även ha psykologiska verkningar, nämligen om allmänheten bibringas den uppfattningen att avdraget har sin grund i en statens önskan att få ut gifta mödrar på arbetsmarknaden.

Är å andra sidan schablonavdraget för snålt tillmätt, finner den gifta kvinnan det föga lönande att ikläda sig de kostnader för barnens vård som hon finner nödvändiga men vilka hon icke får avdrag för vid beskattningen. Antingen avstår hon då från att skaffa sig arbete fast hon måhända i och för sig skulle vilja göra det, eller också kan den bristande avdragsrätten gå ut över barnets vård.

Förvärvsavdraget är icke i något av dessa två fall neutralt. På grund av sin storlek påverkar det otillbörligt i någondera riktningen. Kvinnans val mellan att stanna hemma för att sköta barnet och att skaffa sig förvärvsarbete påverkas, och hon har alltså icke det fria val som hon enligt vår bestämda mening bör ha.

De här anförda synpunkterna leder närmast till att schablonavdraget icke bör sättas alltför högt. Å andra sidan bör de förvärvsarbetande mödrar som kan styrka verkliga kostnader utöver dem schablonen medger ha möjligheter att få göra avdrag härför.

De nuvarande avdragsbestämmelserna tar icke någon hänsyn till om den gifta förvärvsarbetande kvinnan har blott ett eller flera minderåriga barn. Det torde dock förhålla sig så att antalet minderåriga barn i en familj i ganska väsentlig grad påverkar storleken av de nödiga kostnaderna. Där en gift kvinna med blott ett barn kan finna det lämpligt och möjligt att lämna in sitt barn på t. ex. ett daghem, kan flerbarnsmodern finna det nödvändigt, icke minst ur ekonomisk synpunkt, att anlita hjälp i hemmet. Enligt vår mening borde därför avdraget vid en given inkomst få uppgå till högre belopp i det senare fallet.

Kostnaderna påverkas även av barnets eller barnens ålder. Upp till en viss ålder måste barn med nödvändighet ha tillsyn. De något större barnen däremot — även sådana som icke nått 16 års ålder — är i allmänhet under viss del av moderns frånvaro i skola. De är också i väsentligt större utsträckning kapabla att ta vara på sig själva. Från skatteförmågesynpunkt finns alltså anledning att medge förvärvsavdrag som på något sätt varierar med hänsyn till barnens ålder.

En avdragsrätt med avseende å de verkliga kostnaderna i den mån dessa överstiger vad schablonavdraget högst medger torde icke kunna vara helt fri. Å ena sidan torde viss likformighet böra iakttagas i förhållande till de förvärvsarbetande hustrur vilkas avdrag helt bestämmes av schablonen. Av denna anledning kan det vara nödvändigt att såsom ram för avdraget fastställa viss procent av inkomsten. Å andra sidan synes avdrag ej kunna medges med hur högt belopp som helst. Liksom vid andra omkostnadsavdrag bör man här hålla sig till »nödiga» kostnader. För att en skönsmåsig bedömning inte skall behöva äga rum vid taxeringen torde lagstiftningen böra innehålla fixerade bestämmelser om avdragets maximum, varierande med hänsyn till barnens antal och ålder.

De hittills förda resonemangen har väsentligen avsett gifta förvärvsarbetande kvinnor. Med hänsyn till avdragets omkostnadsnatur gäller de emellertid med samma styrka i fråga om ensam barnförsörjare — kvinna eller man.

Frågan om förvärvsavdrag har ovan liksom i skattelagstiftningen knutits till de kostnader som förorsakats av vårdsnaden av barn under viss ålder. Samma problem kan emellertid uppkomma vid vård av annan person — kroniskt sjuka äldre barn, sjuk eller invalidiserad make, ålderstigna föräldrar osv. Även i sådana fall kan kostnader uppkomma som är att jämföra med kostnader för intäktens förvärvande.

Enligt vår uppfattning bör frågan om förvärvsavdraget tagas upp till ny och ingående skyndsam prövning. De synpunkter vi här anfört bör därvid enligt vår mening komma under prövning.

Åberopande det anförda hemställer vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, efter företagen utredning där de i motionen anförda synpunkterna beaktats, för riksdagen snarast framlägga förslag rörande förvärvsavdragets utformning.

Stockholm den 26 januari 1963

Hans Nordgren

Karin Wetterström
